

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ ΕΝΑΤΟΥ ΚΕΦΑΛΑΙΟΥ

1. Για το φορντικό μοντέλο ανάπτυξης, την κρίση και το στάδιο μετάβασης στη μεταφορντική περίοδο βλ. *inter alia* M. Aglietta, *A Theory of Capitalist Regulation, The USA Experience*, New Left Books, Λονδίνο 1979· M. Aglietta, «World Capitalism in the Eighties», *New Left Review* 136 (Νοέμ. – Δεκ. 1982) σσ. 25-35· A. Lipietz, «New Tendencies in the International Division of Labour: regimes of accumulation and modes of regulation» στο A. Scott, M. Jand Storper (επιμ.), *Production, Work, Territory: the geographical anatomy of industrial capitalism*, Allen and Urwin, 1986· A. Lipietz., *Mirages and Miracles: The crisis of Global Fordism*, Verso Press, 1987· R. Boyer, B. Coriat, *Technical Flexibility and Macro Stabilization*, Paper in Conference on Innovation Diffusion, Βενετία, 17-21 Μαρτίου 1986· C. Freeman, C. Perez, *The diffusion of technological innovations and changes of techno-economic paradigm*, Paper in Conference on Innovation Diffusion, Βενετία, 17-21 Μαρτίου 1986, C. Freeman, *Technology, Policy and Economic Performance: Lessons from Japan*, Pinter, Λονδίνο, 1987· C. Perez, «Microelectronics, long waves and world structural change», *World Development*, 13.3. 1985, σσ. 36-76· A. Roobeck, «The crisis in Fordism and a new Technological Paradigm», vol.19, no 2, April, *Futures*, 19/2 (Απρ. 1987), σσ. 129-154 · B. Jessop, «Πολιτικές αρκούδες και ταξική πάλη: πολύ λιγότερο από μία αυτοκριτική», *Μεταφορντισμός και κοινωνική μορφή*, Εξάντας Αθήνα 1993, σσ. 197-230· S. Clark, «Υπερσυσσώρευση, ταξική πάλη και η θεωρητική προσέγγιση της ρύθμισης», στο W. Bonefeld, J. Holloway, *Μεταφορντισμός και κοινωνική μορφή*, Εξάντας Αθήνα 1993, σσ. 142-183· P. Hirst, J. Zeitlin, «Flexible Specialisation versus Post-fordism: theory, evidence and policy implications», *Economy and Society*, 20/1 (1991), σσ. 1-56· J. Peck, A. Tickell, «Searching for a New Institutional Fix: the after-fordism crisis and the Global-Local Disorder», στο A. Amin, (επιμ.) *Post-Fordism: a reader*, Oxford Blackwell, 1994, σσ. 280-316· P. Hirst, G., Thompson, *Globalization in Question*, Polity Press, Λονδίνο 1996· P. Hirst, G. Thompson, *Η παγκοσμιοποίηση σε αμφισβήτηση*, Παπαζήσης, Αθήνα 2000· Θ. Πελαγίδης, *Η διεθνοποίηση της ελληνικής βιομηχανίας: ευελιξία και αναδιάρθρωση*, Εξάντας, Αθήνα 1997.

2. N. Κοτζιάς, *Παγκοσμιοποίηση. Η ιστορική θέση, το μέλλον και η πολιτική σημασία*, Καστανιώτης, Αθήνα 2003, σ. 69 κ.ε. και σ. 290.

3. A. Giddens, *Ο κόσμος των ραγδαίων αλλαγών. Πως επιδρά η παγκοσμιοποίηση στη ζωή μας*, Μεταίχμιο, Αθήνα, 2001· N. Ιωαννίδης, (επιμ.) *Δίκαιη Παγκοσμιοποίηση, Δημιουργώντας ευκαιρίες για όλους*, Διώνικος, Διεθνές Γραφείο Εργασίας, Διεθνής Επιτροπή για την διάσταση της Παγκοσμιοποίησης, Αθήνα 2004.

4. Βλ. διεξοδική προσέγγιση του ζητήματος Θ. Πελαγίδης, *Πόσο έχει προχωρήσει η παγκοσμιοποίηση*; Παπαζήσης, Αθήνα 2001.

5. Θ. Πελαγίδης: *Πόσο έχει προχωρήσει η παγκοσμιοποίηση*;, ό.π. σ.30 κ.ε με βάση τα στοιχεία UNCTAD.

6. E. Altvater, *Οικονομική πολιτική στην Εποχή της Παγκοσμιοποίησης: Ένα Τρίλημμα*, στο Η. Κατσούλης, *et alii* (επιμ.) *Παγκοσμιοποίηση. Οικονομικές, Πολιτικές, Πολιτισμικές όψεις*. Ι. Σιδέρης, Αθήνα 2003, σσ. 91-120.

7. E. Altvater, *Οικονομική πολιτική στην Εποχή της Παγκοσμιοποίησης: Ένα Τρίλημμα*, ο.π σ.106 κ.ε. όπου πλέον συγκεκριμένα για τα Hedge Funds αναφέρεται: *Από τα 1.115 Hedge Funds που καταγράφηκαν το 1997, 569 περίπου 51% είχαν έδρα στις ΗΠΑ. Αλλά στις τραπεζικές ζώνες off shore της Καραϊβικής εδρεύουν στις βρετανικές Νήσους της Παρθένου 185 (17%), στις Νήσους Καϋμάν 148 (13%), στις Βερμούδες 101 (9%). Αν συνυπολογίσουμε τις Μπαχάμες (53 ή 5%) και τις Ολλανδικές Αντίλλες (19 ή 2%) εδρεύει εκεί το υπόλοιπο μισό. Η Ομοσπονδιακή Τράπεζα της Γερμανίας μάλιστα υπολογίζει ότι στα τέλη του 1997 υπήρχαν πάνω από 5.500 Hedge Funds. Τα Hedge Funds της Καραϊβικής διαχειρίζονταν το 1997 τοποθετήσεις ύψους 67,4 δισεκατομμυρίων δολαρίων (σε σύνολο 110 δις. δολάρια). Η εκτίμηση της Ομοσπονδιακής Τράπεζας της Γερμανίας είναι και σε αυτό το σημείο υψηλότερη περίπου 300 δισεκατομμύρια δολάρια. Η αναμοχλευτική επίδραση (leverage) δίνει στους διευθυντές των Hedge Funds που διαχειρίζονται τις χρηματικές καταθέσεις τη δυνατότητα να «παίζουν» με πολλαπλάσια ποσά στις αγορές (IMF Hedge Funds and Financial Market Dynamics, Washington*

D.C, 1998 σελ. 95). Η Γερμανική Ομοσπονδιακή Τράπεζα υπολογίζει ότι 30 % των Hedge Funds δεν έχουν «leverage», 54% έχουν ένα leverage μικρότερο από 2% και 15,6% ένα leverage πάνω από 2:1. Πρόκειται για συντηρητικό υπολογισμό. Το ΔΝΤ με έναν επεξηγηματικό πίνακα για το ζήτημα του leverage δείχνει πώς από μια equity base ενός δολαρίου ΗΠΑ μπορεί να προκύψει μια notional value 1.000 δολαρίων ΗΠΑ (IMF, *World Economic Outlook and International Capital Markets, Interim Assessment*, Washington D.C, 1998, σ. 52) με την οποία μπορεί να ασκηθούν κερδοσκοπικές δραστηριότητες στις διεθνείς χρηματαγορές. 50% περίπου των Hedge Funds είναι «διεθνείς παίκτες» (global players) που δραστηριοποιούνται προπάντων σε «αγορές υψηλού κινδύνου» (emerging markets), 7% χαρακτηρίζονται ως «macro players» οι οποίοι ανάλογα με την εκάστοτε μακροοικονομική κατάσταση, τοποθετούν τα αποθέματα των ταμείων σε όλο τον κόσμο (IMF *Hedge Funds and Financial Market Dynamics*, Washington D.C, 1998d, σελ.7) . Μόνο το 25% των Hedge Funds θεωρούνται «ουδέτερα» ως προς την κατάσταση της αγοράς. Αυτά αντιστοιχούν περισσότερο στην ονομασία τους (Hedge) που επιβάλλει να «προστατεύουν», να «περιβάλλουν με προστατευτικό τοίχωμα» τις τοποθετήσεις κεφαλαίων έναντι των κινδύνων της κερδοσκοπίας....

8. Κ. Μελάς, *Παγκοσμιοποίηση. Νέα φάση διεθνοποίησης της οικονομίας. Μύθοι και πραγματικότητα*, Εξάντας, Αθήνα 1999, σ. 64· Κ. Βεργόπουλος, *Η από-ανάπτυξη σήμερα*, Εξάντας, Αθήνα 1986, σ. 66.

9. Κ. Μελάς, *Παγκοσμιοποίηση. Νέα φάση διεθνοποίησης της οικονομίας. Μύθοι και πραγματικότητα*, ο.π. σ.158 και Θ. Πελαγίδης, *Πόσο έχει προχωρήσει η παγκοσμιοποίηση*; ο.π., σ. 188.4.

10. Θ. Πελαγίδης, *Πόσο έχει προχωρήσει η παγκοσμιοποίηση*;, ό.π. σ. 192.

11. Στο ίδιο, σ. 199.

12. Ν. Κοτζιάς *Παγκοσμιοποίηση. Η ιστορική θέση, το μέλλον και η πολιτική σημασία*, ό.π. σ. 141.

13. Ν. Ιωαννίδης (επιμ.), *Δίκαιη Παγκοσμιοποίηση, Δημιουργώντας ευκαιρίες για όλους*, ό.π., σσ 17-19 και 24 κ.έ.

14. Θ. Πελαγίδης, *Η ευρωπαϊκή ύφεση και η «άλλη πολιτική»*, Παπαζήσης, Αθήνα 1997, σσ. 88-95.

15. Κ. Μελάς, *Παγκοσμιοποίηση. Νέα φάση διεθνοποίησης της οικονομίας. Μύθοι και πραγματικότητα*, ο.π., σ. 63 και Κ. Βεργόπουλος, *Η από-ανάπτυξη σήμερα*;, ό.π., σ. 66.

16. Για το φορντικό μοντέλο ανάπτυξης, την κρίση και το στάδιο μετάβασης στην μεταφορντική περίοδο βλ. σημ. 1.

17. C. Freeman και C. Perez, *The diffusion of technological innovations and changes of techno-economic paradigm*, ο.π. ,C. Freeman, C. Perez, «Διαρθρωτικές κρίσεις προσαρμογής: Οικονομικοί κύκλοι και επενδυτική συμπεριφορά» στο Τ. Γιαννίσης (επιμ.), *Οικονομική Θεωρία και Τεχνολογία*, Gutenberg, Αθήνα 1991, σσ. 30-63.

18. R. W Oliver, *International Economic Cooperation and the World Bank*, Holmes & Meier, Λονδίνο 1975, σ. 29.

19. Για το «νέο σύστημα που διαδέχεται το φορντισμό» βλ. Αναλυτικές προσεγγίσεις μεταξύ άλλων Piore & Sabel, *The second Industrial Divide*, Basic Books, Νέα Υόρκη, 1984, A. Sayer, *New Development in Manufacturing: the "just-in-time" system. Capital and Class*, no 30, Winter, 1986, C. Freeman & C. Perez, *The diffusion of Technical Innovations and Changes of Techno-economic Paradigm*, ο.π., · W. Bonefeld, J. Holloway (επιμ.), *Μεταφορντισμός και κοινωνική μορφή. Μια μαρξιστική συζήτηση για το μεταφορντικό κράτος*, Εξάντας, Αθήνα 1993· Θ. Πελαγίδης, *Η διεθνοποίηση της ελληνικής βιομηχανίας: ευελιξία και αναδιάρθρωση*, ο.π.· Α. Λυμπεράκη, *Ευέλικτη Εξειδίκευση; Κρίση και αναδιάρθρωση στη μικρή βιομηχανία*, Gutenberg, Αθήνα 1991· Α. Λυμπεράκη, Α. Μουρίκη, *Η Αθόρυβη Επανάσταση Νέες μορφές οργάνωσης της παραγωγής και της εργασίας*, Gutenberg, Αθήνα 1996.

20. E. Altvater, *Οικονομική πολιτική στην Εποχή της Παγκοσμιοποίησης: Ένα Τρίλημμα*, ο.π., σσ. 105-110· Θ. Πελαγίδης *Η διεθνοποίηση της ελληνικής βιομηχανίας: ευελιξία και αναδιάρθρωση*, ο.π., σσ. 97-98.

21. R. Boyer, *Η θεωρία της ρύθμισης: Κριτική ανάλυση*, Εξάντας, Αθήνα 1988, σσ. 77, 79, 83.

22. Στο ίδιο, σσ. 74-75.

23. Α. Λυμπεράκη, Α., Μουρίκη, *Η Αθόρυβη Επανάσταση Νέες μορφές οργάνωσης της παραγωγής και της εργασίας*, ο.π. σ.34· J. Peck, A. Tickell, «Searching for a New Institutional Fix: the after-fordism crisis and the Global-Local Disorder», στο A. Amin, (επιμ.) *Post-Fordism: a reader*, Oxford Blackwell, 1994, ο.π. σσ.286-287.

24. Α. Λυμπεράκη, Α., Μουρίκη, *Η Αθόρυβη Επανάσταση Νέες μορφές οργάνωσης της παραγωγής και της εργασίας*, ό.π. σ. 37 κ.έ.

25. Στο ίδιο, σ. 45.
26. C. Freeman, C. Perez, *The diffusion of technological innovations and changes of techno-economic paradigm*, ό.π., σ. 44 κ.έ.
27. C. Freeman, C. Perez, *The diffusion of technological innovations and changes of techno-economic paradigm*, ό.π.: Των ιδίων, *Διαρθρωτικές κρίσεις προσαρμογής: Οικονομικοί κύκλοι και επενδυτική συμπεριφορά*, ό.π., σσ. 30, 53-55.
28. Για την έννοια της ευελιξίας και τις διάφορες προσεγγίσεις βλ. Α. Λυμπεράκη *Ευέλικτη Εξειδίκευση; Κρίση και αναδιάρθρωση στη μικρή βιομηχανία*, ό.π.: Θ. Πελαγίδης, *Η διεθνοποίηση της ελληνικής βιομηχανίας: ευελιξία και αναδιάρθρωση*, ό.π., σ. 43 κ.έ.
29. Χαρακτηριστικά της όλης κατάστασης είναι τα στοιχεία και οι εκτιμήσεις για την επίτευξη των στόχων της Στρατηγικής της Λισσαβόνας όπως αποτυπώνονται στις ετήσιες εκθέσεις του Εθνικού Συμβουλίου για την Ανταγωνιστικότητα και την Ανάπτυξη (ΕΣΑΑ) καθώς επίσης και στις εκθέσεις της Ευρωπαϊκής Επιτροπής αφού η Ελλάδα το 2005 από τους δεκαεπτά (17) στόχους της Στρατηγικής της Λισσαβόνας δεν είχε επιτύχει ούτε έναν καταλαμβάνοντας την τελευταία θέση μεταξύ των χωρών της Ευρωπαϊκής Κοινότητας. ΕΣΑΑ Υπουργείο Ανάπτυξης. Ειδική Γραμματεία για την Ανταγωνιστικότητα, *Εκθέσεις [2004], [2005]*, Αθήνα 2005, 2006 · Willem (Wim) Kok, *Facing the Challenge, The Lisbon Strategy for the growth and employment*, Report from the High Level Group, European Communities, 2004.
30. Για τη δεκαετία του 1980, βλ. Υπουργείο Εθνικής Οικονομίας, *Προκαταρκτικά Προγράμματος Οικονομικής και Κοινωνικής Ανάπτυξης 1983-1987*, Αθήνα Δεκέμβριος 1983, την Έκθεση της Επιτροπής Αγγελόπουλου και κυρίως την αναλυτική έκθεση του ΚΕΠΕ στο πλαίσιο της σύνταξης της έκθεσης αυτής (ΚΕΠΕ, *Η ανάπτυξη της Ελλάδος. Παρελθόν, παρόν και προτάσεις πολιτικής*, 1990). Για τους προβληματισμούς της δεκαετίας του 1990 ιδιαίτερο ενδιαφέρον παρουσιάζει το συλλογικό έργο, Α. Κιντής (επιμ.), *Το παρόν και το μέλλον της ελληνικής οικονομίας*, Οικονομικό Πανεπιστήμιο Αθηνών, Αθήνα 1997, τ. Α, Β προϊόν συνεδρίου με θέμα τη διαμόρφωση εθνικής πολιτικής για το μέλλον της ελληνικής Οικονομίας.
31. Γ. Σπράος, «Πως κολλήσαμε την Ολλανδική Ασθένεια και αν πρέπει ή μπορούμε να γιατρευτούμε: Σκέψεις για το ρόλο της μεταποίησης» στο Α. Κιντής (επιμ.), *Το παρόν και το μέλλον της ελληνικής οικονομίας*, ό.π., σσ. 99-111.
32. Θ. Λιανός, *Σύγχρονη μετανάστευση στην Ελλάδα: Οικονομική Διερεύνηση*, ΚΕΠΕ, Αθήνα 2003, σ. 15 κ.έ.
33. Για την παρακολούθηση της λογιστικής των βασικών μεγεθών της ελληνικής οικονομίας, πέραν των εκθέσεων του ΚΕΠΕ, βλ. Στ. Πανταζίδης, *Μακροοικονομικές Εξελίξεις και Οικονομική Πολιτική στην Ελλάδα, Από την μεταπολίτευση μέχρι την ένταξη στην ΟΝΕ (1975- 2000)*, Κριτική, Αθήνα 2002, όπου και επιχειρείται αξιολόγηση της οικονομικής πολιτικής (1975-2000).
34. ΚΕΠΕ, *Οικονομικές εξελίξεις*, Απρίλιος 2004, σσ. 22-23.
35. Στ. Πανταζίδης, *Μακροοικονομικές Εξελίξεις και Οικονομική Πολιτική στην Ελλάδα*, ό.π., σσ. 47,63,77,136.
36. Δημ. Κ. Μαρούλης, *Το ελληνικό ισοζύγιο πληρωμών: Επιπτώσεις από την ένταξη και την ενοποίηση της εσωτερικής αγοράς της ΕΟΚ*, ΚΕΠΕ (Εκθέσεις 5), Αθήνα 1991, σ. 166.
37. Στ. Πανταζίδης, *Μακροοικονομικές Εξελίξεις και Οικονομική Πολιτική στην Ελλάδα*, ό.π. σ.30 κ.έ.
38. Χρ. Πιτέλης (επιστ. Συντ.), *Το μέλλον της ελληνικής βιομηχανίας*, Επιχειρησιακό Πρόγραμμα Βιομηχανίας. Υπουργείο Ανάπτυξης. Γενική Γραμματεία Βιομηχανίας, Αθήνα, 1997, σ. 93 κ.έ.
39. Τ. Γιαννίτσας, *Η Ελληνική Βιομηχανία, Ανάπτυξη & Κρίση*, Gutenberg, Αθήνα 1988· Κ. Βαϊτσός, Τ. Γιαννίτσας, *Τεχνολογικός Μετασχηματισμός και Οικονομική Ανάπτυξη*, Gutenberg, Αθήνα 1987· Ν. Βερναρδάκης, *Το Τραίνο της Ανάπτυξης και η Ελλάδα του Πέμπτου Kondratiev*, Παπαζήσης, Αθήνα 1988· Α. Κιντής, *Ανάπτυξη της Ελληνικής Βιομηχανίας Επιτεύξεις, προβλήματα, προοπτικές*, Gutenberg, Αθήνα 1982· Γ. Κάτσος, *Προβληματικές Επιχειρήσεις στην Ελλάδα: Αίτια, πρόβλεψη, πρόληψη και εξυγίανση*, ΚΕΠΕ (Επιστημονικές Μελέτες 28), Αθήνα 1988· Μ. Ξανθάκης, *Η Κρίση της Ελληνικής Μεταποίησης & η Παρέμβαση του Κράτους*, Παπαζήσης, Αθήνα 1989· Μ. Νεγρεπόντη-Δελιβάνη, *Η Προβληματική Ελληνική Βιομηχανία και κάποιες λύσεις της*, Παρατηρητής, Θεσσαλονίκη 1986· Ι. Χασσίδ, *Ελληνική Βιομηχανία και ΕΟΚ, Μελέτη για τις επιπτώσεις από την ένταξη*, ΙΟΒΕ, Αθήνα 1980, τ. 1· Τ. Φωτόπουλος, *Εξαρτημένη ανάπτυξη. Η ελληνική περίπτωση*, Εξάντας, Αθήνα, 1985.
40. Μ. Ξανθάκης *Η Κρίση της Ελληνικής Μεταποίησης & η Παρέμβαση του Κράτους*, ό.π.: Γ. Κάτσος *Προβληματικές Επιχειρήσεις στην Ελλάδα: Αίτια, πρόβλεψη, πρόληψη και εξυγίανση*, ό.π.: Μ.

Νεγρεπόντη- Δεληβάνη, *Η Προβληματική Ελληνική Βιομηχανία και κάποιες λύσεις της*, ο.π.: Θ. Σακελλαρόπουλος *Προβληματικές επιχειρήσεις-Κράτος και κοινωνικά συμφέροντα τη δεκαετία του '80*, Κριτική, Αθήνα 1992.

41. ΚΕΠΕ, *Οικονομικές εξελίξεις*, ό.π.

42. Σ. Λώλος, Λ. Παπαγιαννάκης, *Η ελληνική βιομηχανία στην Ευρωπαϊκή Κοινότητα*, Ακαδημία Αθηνών, Αθήνα 1993, σ. 4· Τ. Γιαννίτσης, *Η Ένταξη στην Ευρωπαϊκή Κοινότητα και Επιπτώσεις στη Βιομηχανία και στο Εξωτερικό Εμπόριο*, Ίδρυμα Μεσογειακών Μελετών, Αθήνα 1998, σ. 58.

43. Σ. Λώλος, Λ. Παπαγιαννάκης, *Η ελληνική βιομηχανία στην Ευρωπαϊκή Κοινότητα*, ό.π., σ. 32.

44. Μ. Ξανθάκης, *Η Κρίση της Ελληνικής Μεταποίησης & η Παρέμβαση του Κράτους*, ό.π., σ. 364 κ.έ.

45. Σ. Λώλος, Λ. Παπαγιαννάκης, *Η ελληνική βιομηχανία στην Ευρωπαϊκή Κοινότητα*, ό.π., σσ. 53 και 57.

46. Χρ. Πιτέλης *Το μέλλον της ελληνικής βιομηχανίας*, ό.π., σ. 93

47. Στο ίδιο, σ. 95.

48. Για τα ζητήματα τεχνολογικού μετασχηματισμού και οικονομικής ανάπτυξης βλ. Κ. Βαϊτσος, Τ. Γιαννίτσης, *Τεχνολογικός μετασχηματισμός και οικονομική ανάπτυξη*, Αθήνα 1987.

49. Για τα προβλήματα της ελληνικής μεταποίησης στη δεκαετία του 1970 μεταξύ άλλων βλ. Μ. Ξανθάκης, *Η κρίση της ελληνικής μεταποίησης και η παρέμβαση του κράτους*, Αθήνα 1989.

50. Σ. Τσοτσόρος, «Βιομηχανική πολιτική σε περίοδο αποβιομηχάνισης – Η ελληνική εμπειρία 1974 – 1991, βάση για μια πρόταση εξόδου από την κρίση», στο *Τεχνικό Επιμελητήριο Ελλάδας, Θεσμοί, μέθοδοι και διαδικασίες άσκησης βιομηχανικής πολιτικής*, Πρακτικά συμποσίου ΤΕΕ, Αθήνα 12-13 Ιουνίου 1991.

51. Ως προς την κρατική παρέμβαση με το ν. 1386/83 βλ. Σ.Ν.Τσοτσόρος, «Ορια και Σχέσεις Δημόσιου και Ιδιωτικού», [Ίδρυμα Σάκη Καράγιωργα], *Πολιτικές «Κρατικοποίησης» - Ιδιωτικοποίησης στην Ελληνική Βιομηχανία (Οικονομικά και Κοινωνικά Αδιέξοδα)*, Ίδρυμα Σάκη Καράγιωργα, Αθήνα 1996, σσ. 301-315.

52. Η λύση της κοινωνικοποίησης των υπερχρεωμένων επιχειρήσεων υποστηριζόταν από τον ΟΑΕΔ που αντιμετώπιζε σημαντικά οικονομικά προβλήματα από την εφαρμογή του Ν. 1172 / 81. Σχετικές είναι οι επιστολές του διοικητή του ΟΑΕΔ προς το ΚΥ.Σ.Ο.Π. (Φεβρουάριος '82). Η λύση της Εταιρίας (Τράπεζας) Χαρτοφυλακίου εμφανιζόταν ως επικρατέστερη στα τέλη του Νοεμβρίου 1982 στον αθηναϊκό τύπο. Τέλος θα πρέπει να αναφερθεί η αντίθεση του υπουργού οικονομικών Δ. Κουλουριάνου σε κάθε είδους κρατική παρέμβαση. Βλ. εφημ. *Ναυτεμπορική*, 1 Μαρτίου 1983.

53. Το κείμενο της επιστολής του Διοικητή της Ε.Τ.Ε προς τον Υπουργό Εθνικής Οικονομίας, της 24 Νοεμβρίου 1983, βλ. στο Σ. Ν.Τσοτσόρος *Πολιτικές «Κρατικοποίησης» - Ιδιωτικοποίησης στην Ελληνική Βιομηχανία (Οικονομικά και Κοινωνικά Αδιέξοδα)*, ό.π., σ. 304.

54. Σ. Ν.Τσοτσόρος *Πολιτικές «Κρατικοποίησης» - Ιδιωτικοποίησης στην Ελληνική Βιομηχανία (Οικονομικά και Κοινωνικά Αδιέξοδα)*, ό.π., σ. 305.

55. Στο ίδιο.

56. Στ. Τσοτσόρος, «Προβληματικές: από τη σωστή διαχείριση στο επενδυτικό και τεχνολογικό άλμα», εφημ. *Εξπρές* (Αφιέρωμα για τη βιομηχανία), 17 Ιουλίου 1985.

57. Για την πρώτη περίοδο της παρέμβασης βλ. Στ. Τσοτσόρος, «Οι προβληματικές επιχειρήσεις και ο Ν 1386/83 (Η αναγκαιότητα παρέμβασης και οι προοπτικές)», *Δελτίο Διοικήσεως Επιχειρήσεων* 219/24 (Φεβ.- Μάρ. 1985), σσ. 40-47.

58. Στ. Τσοτσόρος, *Πολιτικές «Κρατικοποίησης» - Ιδιωτικοποίησης στην Ελληνική Βιομηχανία (Οικονομικά και Κοινωνικά Αδιέξοδα)*, ό.π. σσ. 306-307.

59. Χαρακτηριστική είναι η δήλωση του εκπροσώπου της ΕΤΕ στο πλαίσιο των διαπραγματεύσεων για την επίτευξη συμφωνίας μεταξύ πιστωτών και ΟΑΕ για τις επιχειρήσεις του Ομίλου Σκαλιστήρη στις 26 Φεβρ. 1985, σύμφωνα με την οποία α) η Τράπεζα δεν έχει περιθώρια για μεγάλες μετοχοποιήσεις και β) πρέπει να αποκλείεται παραγραφή χρεών. Βλ. «Πρακτικό της συνάντησης εκπροσώπων ΕΤΕ και ΟΑΕ της 26-2-85», Αρχείο Οργανισμού Ανασυγκρότησης Επιχειρήσεων [1985].

60. Σ. Ν. Τσοτσόρος *Πολιτικές «Κρατικοποίησης» - Ιδιωτικοποίησης στην Ελληνική Βιομηχανία (Οικονομικά και Κοινωνικά Αδιέξοδα)*, ό.π., σ. 307.

61. Επιστολή του Οργανισμού Ανασυγκρότησης Επιχειρήσεων (8324/24-9-1985) προς την υφυπουργό Βιομηχανίας κ. Β. Παπανδρέου. Στο ίδιο, σ. 307.

62. Βλ. Ανώτατο Συμβούλιο Οικονομικής Πολιτικής (ΑΣΟΠ), «Απόφαση της 14 Οκτ. 1985».

63. Σ.Ο.Λ., *Έκθεση ελέγχου επί του ισολογισμού και των αποτελεσμάτων χρήσης 1986 της Α.Ε. 'Οργανισμός Οικονομικής Ανασυγκρότησης Επιχειρήσεων'*, Αθήνα 1987, σσ. 10-11.
64. Σ.Ο.Λ., *Έκθεση ελέγχου επί του ισολογισμού και των αποτελεσμάτων χρήσης 1987 της Α.Ε. 'Οργανισμός Οικονομικής Ανασυγκρότησης Επιχειρήσεων'*, Αθήνα 1988, σσ. 11-12.
65. Σ.Ο.Λ., *Έκθεση ελέγχου επί του ισολογισμού και των αποτελεσμάτων χρήσης 1989 της Α.Ε. 'Οργανισμός Οικονομικής Ανασυγκρότησης Επιχειρήσεων'*, Αθήνα 1990, σσ. 16-18.
66. Στο ίδιο, σσ. 19-21, 36-37.
67. Για την «πρόταση Γιάνναρου» βλ. Γ. Καλογήρου, «Προβληματικές δομές στην ελληνική βιομηχανία: η δημιουργία και οι απόπειρες αντιμετώπισης του προβλήματος Δημόσιες και ιδιωτικές, στρατηγικές» στο Τ. Γιαννίτσης (επιμ.), *Βιομηχανική και Τεχνολογική Πολιτική στην Ελλάδα*, Θεμέλιο, Αθήνα 1993, σ. 161 κ.έ. Επίσης βλ. Ε. Κακουλίδου, «Προβληματικές: το τελικό σχέδιο, στα σημεία συμφωνίας των κομμάτων και η εισήγηση Γιάνναρου», εφημ. *Η Καθημερινή*, 4 Φεβρουαρίου 1990.
68. Ε. Κακουλίδου, «Ανετέθη η αποτίμηση της αξίας 8 προβληματικών» εφημ. *Η Καθημερινή*, 21 Μαρτίου 1990.
69. Σ.Ο.Λ., *Έκθεση ελέγχου επί του ισολογισμού και των αποτελεσμάτων χρήσης 1989 της Α.Ε. 'Οργανισμός Οικονομικής Ανασυγκρότησης Επιχειρήσεων'*, ό.π., σσ. 16-18.
70. Βλ., Ν. Κατσαρός, «Από τον Ιούνιο το πρόγραμμα της αποκρατικοποίησης», εφημ. *Κέρδος*, 15 Μαΐου 1990· «Καθορίστηκαν οι διαδικασίες για τη ρύθμιση του θέματος των προβληματικών επιχειρήσεων και των υπερχρεωμένων», εφημ. *Ναυτεμπορική*, 9 Μαΐου 1990.
71. Για την εμπειρία, τις πρακτικές, τα προβλήματα της ιδιωτικοποίησης δημοσίων επιχειρήσεων στην Αγγλία, βλ. Μ. Bishop, J. Kay, *Does privatization work? Lessons from the U.K.*, Center for Business Strategy, London Business School, Λονδίνο 1988 όπου και σχετική βιβλιογραφία σσ. 91-93. Κριτική στο πρόγραμμα αποκρατικοποίησης μεταξύ άλλων βλ. ειδικό αφιέρωμα του *Οικονομικού Ταχυδρόμου* (24 Μαΐου 1990) και ιδιαίτερα, βλ. Σ. Χαϊκάλης, «Στο 'Σφυρί'... έτσι... δίχως πρόγραμμα», περ. *Οικονομικός Ταχυδρόμος*, (24 Μαΐου 1990), σσ. 20-21.
72. Ν. Νικολάου, «Ποιος θα κόψει το γόρδιο δεσμό; Φάκελος Προβληματικές. Πίνακας: Συνοπτικός Προϋπολογισμός του ΟΑΕ 1990», εφημ. *Το Βήμα*, (21 Ιαν.1990). Για τα συνολικά μεγέθη της βιομηχανίας βλ. ολοκληρωμένα στοιχεία για τη βιομηχανία που δόθηκαν στη δημοσιότητα από την ICAP στις 21 Φεβ. 1990.
73. Χρ. Κορφιάτης, «'Τρίζουν' 130 βιομηχανίες με χρέη 500 δισεκατομμυρίων», εφημ. *Το Βήμα*, 18 Φεβρ. 1990.
74. Μ. Δεληβάνη – Νεγρεπόντη, *Η Προβληματική Ελληνική Βιομηχανία και κάποιες λύσεις της*, ό.π., σ. 233. Επίσης, Β. Αναστασίου, «Η ελληνική βιομηχανία μπροστά στο μέλλον», *Οικονομικός Ταχυδρόμος*, (15 Φεβ. 1990), σ. 35.
75. Μ. Δεληβάνη – Νεγρεπόντη, *Η Προβληματική Ελληνική Βιομηχανία και κάποιες λύσεις της*, ό.π., σ. 226· Β. Αναστασίου, «Η ελληνική βιομηχανία μπροστά στο μέλλον», ό.π., σ. 37.
76. Μ. Δεληβάνη – Νεγρεπόντη =, *Η Προβληματική Ελληνική Βιομηχανία και κάποιες λύσεις της*, ό.π., σσ. 134-137 και σ. 231 όπου χαρακτηριστικά αναφέρεται ότι η διαμόρφωση κάποιας σωστής βιομηχανικής συνείδησης στη δεκαετία του 1960-1970, άρχισε επικίνδυνα να διαβρώνεται στη συνέχεια και να δίνει τη θέση της στην ανάπτυξη μιας ολοένα εντονότερης κερδοσκοπικής συνείδησης.
77. Στο υποτιθέμενο ενδιαφέρον του ξένου κεφαλαίου χαρακτηριστικές ήσαν οι αναφορές της Διοίκησης του ΟΑΕ. Ενδεικτικά βλ. ανακοινώσεις του προέδρου του ΟΑΕ «... μετά την ορκωμοσία της κυβέρνησης της κυβέρνησης υπήρξε και συνεχίζεται ένας καταγισμός προτάσεων από τους επενδυτές του εξωτερικού και του ελληνικού χώρου. Μεγάλα επιχειρηματικά γκρουπ, αλλά και μεμονωμένοι επενδυτές από τον Καναδά, τη Γαλλία, την Ιταλία, τις Σκανδιναβικές χώρες, τη Γερμανία, επιδεικνύουν συνεχώς το ενδιαφέρον τους...», εφημ. *Εξπρές*, (6 Μαΐου 1990).
78. Για το ζήτημα των εξαγορών βλ. «Κύμα εξαγορών στο άμεσο μέλλον», εφημ. *Τα Νέα*, (16 Μαρτίου 1990) και «Νέο κύμα εξαγορών», εφημ. *Επικαιρότητα*, (30 Ιαν. 1989).
79. Α. Λυμπεράκη, Σ. Τραυλός, «Κρατικές παρεμβάσεις στη βιομηχανία: άμεση και έμμεση βιομηχανική πολιτική στη δεκαετία του 80», στο Τ. Γιαννίτσης (επιμ.), *Βιομηχανική και τεχνολογική μεταβολή στην Ελλάδα*, Θεμέλιο, Αθήνα 1993, σ. 75 κ.έ.
80. Οργανισμός Ανασυγκρότησης Επιχειρήσεων, *Συνοπτική Απογραφή, Στόχοι και Αναπτυξιακό Πρόγραμμα του ΟΑΕ*, Αθήνα, (Ιαν. 1994).
81. «Πίνακας Υποχρεώσεων εταιρειών προς Ο.Α.Ε.», Αρχείο Οργανισμού Ανασυγκρότησης Επιχειρήσεων.
82. Οι υπολογισμοί γίνονται με βάση το χρηματοοικονομικό σχήμα για συγκεκριμένες επενδύσεις όπου οι επιχορηγήσεις δεν ξεπερνούν το 34% του συνολικού ύψους της επένδυσης βλ. Α. Λυμπεράκη, Σ. Τραυλός, «Κρατικές παρεμβάσεις στη βιομηχανία», ό.π., σ. 68.

83. «Ισολογισμός και αποτελέσματα χρήσης» των εταιριών Α.Ε. Επιχειρήσεων Μ.Β.Ν., Μακεδονικοί Λευκόλιθοι Α.Ε. και της Πειραιϊκής – Πατραϊκής από το 1990 κ.έ.
84. Βλ. σχετικά κείμενα Ευρωπαϊκής επιτροπής European Commission, *Towards a European Research Area, Science, Technology and Innovation Key figures*, 2003· European Commission, *Third European Report on Science and Technology Indicators*, 2003· European Commission, *European Competitiveness Report*, 2002· Austrian Institute of Economic Research (WIFO), *Innovation and Productivity of European manufacturing*, 2001.
85. *Lisbon European Council*, Presidency Conclusions, (23 και 24 Μαρτίου 2000).
86. Willem (Wim) Kok, *Facing the Challenge, The Lisbon strategy for growth and employment*, ό.π.,
87. *Στο ίδιο*, σ. 17.
88. OECD, *Information Technology Outlook*, 2004, σ. 4.
89. *Στο ίδιο*.
90. Willem (Wim) Kok *Facing the Challenge, The Lisbon strategy for growth and employment* , ό.π., σ. 13.
91. Για την εξέλιξη των συνολικών επενδύσεων σε R&D και την κατανομή τους βλ. στατιστικά και σχετικές μελέτες: European Commission, *The 2004 EU industrial R&D investment scoreboard, volume I: Analysis*· European Commission, *European Innovation Scoreboard 2004, comparative analysis of innovation performance*· European Commission, *Towards a European Research Area, Science, Technology and Innovation Key figures 2003*· European Commission, *Third European Report on Science and Technology Indicators*, 2003· European Commission, *Statistics on Science and Technology, data 1991-2001*, 2003· OECD, *Copendium of Patent Statistics*, 2004.
92. Αναλυτικά στοιχεία για την εξέλιξη του δείκτη «Έντασης R&D» βλ. European Commission, *European Competitiveness Report 2004*· European Commission, *Towards a European Research Area, Science, Technology and Innovation Key figures 2003*· European Commission, *Third European Report on Science and Technology Indicators*, 2003· European Commission, *Statistics on Science and Technology, data 1991-2001*, 2003.
93. *Third European Report on Science & technology Indicators*, 2003, σ. 46.
94. Για θέματα ICT βλ. *Inter alia* βλ. σχετικά κείμενα: European Commission, *European Competitive Report*, 2001· European Central Bank, *The Importance of ICT for the euro area*, ECB Monthly Bulletin, Ιούλιος 2001· OECD, *Information Technology Outlook*, 2004· European Information Technology Observatory (ΕΙΤΟ) Annual Report: 2005, 2004
95. European Commission, *European Competitiveness Report*, 2004, ό.π., σ. 37.
96. *Στο ίδιο*, σσ. 41, 42.
97. Για την ΕΕ η κύρια πηγή στοιχείων είναι από την πολυεθνική εταιρία International Data Corporation (IDC), καθώς επίσης και το Ευρωπαϊκό Παρατηρητήριο, το οποίο δίνει στοιχεία αγοράς για ICT (European Information Technology Observatory, ΕΙΤΟ).
98. Χρ. Πιτέλης *Το μέλλον της ελληνικής βιομηχανίας*, ό.π., σ. 70 κ.έ· Τ. Γιαννίτης, «Βιομηχανική Πολιτική, Αποβιομηχάνιση και Φθίνουσες Περιοχές», Εισήγηση στην Ημερίδα του Ι.ΣΤ.Α.ΜΕ, Αθήνα 3 Απρ. 1996, σ. 2.
99. European Commission, *The competitiveness of business-related services and their contribution to the performance of European enterprises*”, COM(2003) 747, final, σσ. 7, 18.
100. *Στο ίδιο*, σσ. 13, 14.
101. Γ. Καλογήρου, Σ. Ιωαννίδης, «Παγκοσμιοποίηση και ο Μεταβαλλόμενος ρόλος του κράτους», Η. Κατσούλης *et alii* (επιμ.), *Παγκοσμιοποίηση. Οικονομικές, Πολιτικές, Πολιτισμικές όψεις*. Ι. Σιδέρης, Αθήνα 2003, σ. 164.
102. European Commission, *The competitiveness of business-related services*, ό.π., σ. 5.
103. *Στο ίδιο*, σσ. 23-24.
104. ΕΣΑΑ Υπουργείο Ανάπτυξης. Ειδική Γραμματεία για την Ανταγωνιστικότητα, *Έκθεση, [2004]*, ό.π., σ. 19 κ.έ. όπου παρατίθενται αναλυτικά τα σχετικά στοιχεία.
105. Σ. Μακρυδάκης, Γ. Καλογήρου, Α. Παπαγιαννάκης, Π. Τριβέλλας, *Ο Δυϊσμός των Ελληνικών Επιχειρήσεων: Προβλήματα και Εναλλακτικές Στρατηγικές μιας Ενδιάμεσης Οικονομίας*, Εταιρεία Ανωτάτων Στελεχών Επιχειρήσεων (ΕΑΣΕ), Αθήνα 1998. Επίσης Γ. Καλογήρου, Σ. Ιωαννίδης, *Παγκοσμιοποίηση και ο Μεταβαλλόμενος ρόλος του κράτους*, ό.π., σ. 171.
106. Γ. Καλογήρου, Στ. Ιωαννίδης, *Παγκοσμιοποίηση και ο Μεταβαλλόμενος ρόλος του κράτους*, ό.π., σ. 179.
107. Willem (Wim) Kok *Facing the Challenge, The Lisbon strategy for growth and employment*, ό.π., σ. 13.